

Ärende: VN/26856/2023

Utkast till regeringens proposition med förslag till ny lag om områdesanvändning

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentarer till kapitel 1 Allmänna bestämmelser

Saavutettavuus- ja Esteettömyysnäkökohdat

Täytyy nostaa esille saavutettavuus- ja esteettömyysnäkökohdat.

Fyysinen esteettömyys ja aistiesteettömyys on mainittava ja käsiteltävä perustellusti erikseen.

Lisäksi FSS tukee Vammaisfoorumin alustavaa luonnoskommenttia:

"Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että jokaisen tosiasiallinen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun turvataan huolehtimalla mm. fyysisen ja aistiesteettömyyden sekä saavutettavuuden toteutumisesta kaikessa vuorovaikutuksessa ja tiedottamisessa, YK:n vammaisyleissopimuksen artiklan 9 ja artiklan 21 mukaisesti.

Lisäksi Vammaisfoorumi toivoisi lain perusteluissa tuotavan paremmin esiin sen, että esteettömyyden puutteita voidaan korjata kohtuullisilla mukautuksilla vain yksittäisissä tapauksissa

ja että esteettömyyden laiminlyönti voi johtaa myös syrjintään."

Kommentarer till kapitel 2 Myndigheternas uppgifter

Virastojen Velvoitteet ja Saavutettavuus

On hyvä, että Lupa- ja valvontavirastolla on esityksessä tarkemmin määritelty jonkinlainen tiedottamis-, neuvonta- ja koulutusvelvoite. Tarvittaessa LUVA:n velvoitteet voisi esityksen perusteluissa vielä avata lisää.

Pitäisi myös vahvasti harkita, että myös muilla viranomaisille asetetaan tiettyjä velvoitteita, varsinkin sellaisia, jotka liittyvät erityisryhmien tiedonkulkuun ja saavutettavuuskoulutukseen.

On tärkeää, että lakimuutoksen myötä varmistetaan, että kaavoittajilla on riittävästi tietämystä vammaisten henkilöiden tarpeista ja haasteista nykyisessä alueidenkäytön suunnittelussa.

Lisäksi FSS tukee Vammaisfoorumin alustavaa luonnoskommenttia:

"Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

On tärkeää huolehtia että lupa- ja valvontaviranomaisilla on riittävät tiedot vammaisten henkilöiden huomioimiseksi sekä tiedottamis- ja neuvontavelvollisuuden täyttämiseksi. Henkilökuntaa tulee kouluttaa säännöllisesti vammaisten henkilöiden tarpeista ja heidän kohtaamistaan haasteista nykyisessä alueiden käytön suunnittelussa.

Viranomaisten velvoitetta tuottaa ja päivittää saavutettavia kaava-aineistoja tulisi selkeyttää.

Kaava-aineistojen, mm. kaavaselostuksen tulisi olla saavutettava ja aineistoista tulisi olla tarjolla erilaisia versioita. Symbolien ja kuvakkeiden yhteyteen tarvitaan tekstimuotoinen kuvaus (ALT-teksti), mikä tukee ruudunlukuohjelmien käyttöä ja varmistaa, että visuaaliset sisällöt ovat myös näkövammaisten saavutettavissa."

Kommentarer till kapitel 3 Riksomfattande mål för områdesanvändningen

Lisäksi FSS tukee Vammaisfoorumin alustavaa luonnoskommenttia:

"Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Kaavoituksella tulisi edistää esteettömiä ja saavutettavia kulttuuriympäristöjä. Kulttuuriarvoja ei tulisi asettaa vastakkain esteettömyyden tai saavutettavuuden toteutumisen kanssa ja kulttuuri tulisi nähdä meidän kaikkien yhteisenä pääomana, jonka tulisi olla yhdenvertaisesti saavutettavissa meille kaikille.

Vammaisfoorumi pitää hyvänä tapaa, jolla rakennetun ympäristön esteettömyys on nostettu oman otsikon alle esityksen kohdassa 12.3. Yhdenvertaisuus (12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys). Kohdassa tuodaan esiin sekä kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita YK:n vammaisyleissopimuksen kautta, että kansallisen lainsäädännön, perustuslain ja yhdenvertaisuuslain välityksellä. Osio päättyy tärkeään toteamukseen, jonka mukaan kaava mahdollistaa ja ohjaa alueen ja toimintojen esteetöntä toteutusta ja että alueidenkäyttölaki on siten keskeinen osa vammaisyleissopimuksen toimeenpanoa. Tämän ajatuksen toivoisi siirtyvän vahvemmin myös lakitekstiin ja kulkevan mukana pykälätasolla."

Kommentarer till kapitel 4 Landskapsplan

Luvut 3–4

Esteetön ja saavutettava kulttuuriympäristö sekä saavutettavat kaava-aineistot

On tärkeää huomioida esteettömän ja saavutettavan kulttuuriympäristön edistäminen. Lisäksi tulee varmistaa saavutettavien digitaalisten ja pistekirjoituskaavojen/karttojen tuottaminen ja ylläpitäminen.

On keskeistä selkeyttää viranomaisten velvoitetta huolehtia näiden aineistojen saavutettavasta tuotannosta ja niiden jatkuvasta päivittämisestä. Tämä takaa yhdenvertaisen pääsyn tietoon ja ympäristöön.

Kommentarer till kapitel 5 Generalplan

FSS tukee Vammaisfoorumin alustavaa luonnoskommenttia:

"Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

Vammaisfoorumi pitää hyvinä yleiskaavaan ehdotettuja uusia, palvelujen ja virkistykseen soveltuvien alueiden saavutettavuutta koskevia sisältövaatimuksia, jotka lisäävät eri väestöryhmien

2

yhdenvertaisia mahdollisuuksia saavuttaa palvelut ja virkistysalueet eri kulkumuodoin. On myös tärkeää, että liikkumisympäristön esteettömyyden merkitys on mainittu saavutettavuuden toteutumisen edellytyksenä."

Kommentarer till kapitel 6 Detaljplan

Luvut 5–6

Kaava-asiakirjojen saavutettavuus ja tiedon tarjoaminen eri muodoissa

Vaadimme, että kaava-asiakirjojen selostukset ovat täysin saavutettavia.

Lisäksi tuemme Vammaisfoorumin alustavaa kommenttia:

"Kommentit luvusta 6 Asemakaava

Vammaisfoorumi kannattaa 50§ Asemakaavan sisältövaatimukset muutosta, jossa nykyistä poiketen liikennettä koskevaa vaatimusta kohdennettaisiin erityisesti joukkoliikenteen, jalankulun ja pyöräilyn edellytysten järjestämiseen. On myös hyvä ja tarpeen, että lain perusteluissa on korostettu jalankulun käsitteen sisältävän myös liikkumista tukevien apuvälineiden kuten pyörätuolin käyttämisen.

Ehdotetun alueidenkäyttölain 50 §:n kohdalla perusteluissa (s.108) koskien asemakaavan sisältövaatimuksia todetaan, että turvallista elinympäristöä koskeva vaatimus tarkoittaisi asemakaavassa olisi pyrittävä varmistamaan edellytykset mm. esteettömyydelle. Tässä kohtaa esteettömyyden osalta ei erikseen käsitellä vammaisuutta, vaan esimerkiksi sitä, että se ehkäisee

tapaturmia ja edistää itsenäistä liikkumista. Vammaisfoorumi ehdottaa perusteluihin lisäystä, jossa vammaiset henkilöt mainitaan erikseen.

Myös voimassa olevan lain vaatimus palvelujen alueellisesta saatavuudesta muuttaminen vaatimukseksi palvelujen saavutettavuudesta saa Vammaisfoorumilta kannatusta, sillä saavutettavuus kuvaa terminä paremmin saatavuuden lisäksi sitä, että ihmisten on helppo saavuttaa ja saada palveluja eri tavoin.

Ympäristön esteettömyyteen viittaavia vaatimuksia tuodaan hyvin esille lain perusteluissa.

Esteettömyyden soisi sanana näkyvän myös lain pykälämuotoiluissa ”terveellisen, turvallisen ja viihtyisän” rinnalla, jolloin laki toteuttaisi paremmin myös YK:n vammaisyleissopimusta.

Lisäksi pyydettyessä/kysyttyessä tulisi olla saatavilla erilaisia, saavutettavuusnäkökulmasta optimoituja versioita materiaaleista. Tämä varmistaa tiedonsaannin yhdenvertaisuuden, mikä mahdollistaa sen, että kaikilla on samat lähtökohdat toteuttaa itsemääräämisoikeuttaan ja elää itsenäistä elämää."al

Kommentarer till kapitel 7 Särskilda bestämmelser för stora detaljhandelsenheter

-

Kommentarer till kapitel 8 Särskilda bestämmelser för utbyggnad av vindkraft

-

Kommentarer till kapitel 9 Särskilda bestämmelser för utbyggnad av solenergi

-

Kommentarer till kapitel 10 Särskilda bestämmelser för strandområden

-

Kommentarer till kapitel 11 Planläggningsförfarande och utredning av konsekvenserna när planer utarbetas

Kaava-asiakirjojen Nähtävilläoloaika

Ehdotamme, että kaava-asiakirjojen nähtävilläoloaikaa pidennetään yli nykyisen 30 päivän. Vähimmäisvaatimukseen tulisi lisätä esimerkiksi kaksi viikkoa. Kuukausi voi osoittautua liian lyhyeksi ajaksi tutustumiseen ja kommentointiin esimerkiksi sairastumisen, avustajan puuttumisen tai vamman väliaikaisen pahenemisen vuoksi.

Lisäksi tuemme Vammaisfoorumin alustavaa luonnoskommenttia:

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa Vammaisfoorumi haluaa muistuttaa, että YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista artiklan 2 (Määritelmät) mukaan kaikille sopiva suunnittelu tarkoittaa tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palvelujen suunnittelua sellaisiksi, että kaikki ihmiset voivat käyttää niitä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia tai erikoissuunnittelua. YK:n vammaiskomitea yleiskommentissa nro. 6 (2018) määrittelee kaikille sopivan suunnittelun sisältyvän ennakoon palveluiden ja tuotteiden sekä ympäristöjen systeemiin sekä prosesseihin kuuluvaksi. Täten Vammaisfoorumi peräänkuuluttaakin sosiaalisten vaikutusten arvioimista, erityisesti vammaisten henkilöiden osalta (vammaisvaikutusten arviointi VAVA).

Taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on syytä muistaa, että panostukset kaavatasolla yhdenvertaisuuden ja osallisuuden lisäämiseen, esimerkiksi rakennetun ympäristön esteettömyyden kautta, voivat näkyä säästöinä kuntien / hyvinvointialueiden sotemenoissa.

Kaavoitusmenettelyn kaikessa tiedottamisessa, esimerkiksi kaavojen vireilletulosta ilmoittamisessa, tulee muistaa viestinnän saavutettavuus ja monikanavaisuus. Myös vuorovaikutustilanteiden esteettömyydestä ja saavutettavuudesta tulee huolehtia asianmukaisesti YK:n vammaisyleissopimuksen edellyttämällä tavalla.

3

YK:n vammaisyleissopimuksen 4. artiklan 3. kohdan mukaisesti on syytä huolehtia vammaisten henkilöiden osallistamisesta ja kuulemisesta kaavoitusmenettelyn aikana. Vammaisfoorumi muistuttaakin alueellisten vammaisneuvostojen hyödyntämisestä kaavoja laadittaessa. Vammaisfoorumi katsoo, että kaava-asiakirjojen tulisi olla nähtävillä pidempään kuin 30 päivää,

sillä kuukausi voi olla lyhyt aika esimerkiksi sairastumisen, avustajan puuttumisen tai vamman väliaikaisen pahenemisen vuoksi.

Kommentarer till kapitel 12 Initiativ till utarbetande av detaljplan och generalplan samt utarbetande av detaljplan samarbete med markägaren

-

Kommentarer till kapitel 13 Havsplanering

-

Kommentarer till kapitel 14 Nationalstadspark

-

Kommentarer till kapitel 15 Gränsöverskridande miljökonsekvenser

-

Kommentarer till kapitel 16 Tvångsmedel och påföljder

-

Kommentarer till kapitel 17 Bestämmelser om delgivning av planer och andra beslut

-

Kommentarer till kapitel 18 Ändringssökande

-

Kommentarer till kapitel 19 Bestämmelser om delgivning och ikraftträdande av planer och andra beslut

-

Kommentarer till kapitel 20 Särskilda bestämmelser

-

Kommentarer till kapitel 21 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Kommentarer till lag om ändring av lagen om områdesanvändning

Vammaisfoorumin Lausunto

FSS on ollut mukana laatimassa Vammaisfoorumin lausuntoa ja siksi tuemme sen sisältöä ainakin alustavassa muodossaan. Yksittäisiä kohtia lausunnosta nostamme esille myös erikseen yllä olevissa, yksittäisiin lukuihin liittyvissä kommenteissa. FSS on tämän lisäksi nostanut esille omassa lausunnossaan muutamia erittäin merkityksellisiä ja FSS:n toiminnan sekä näkövammaisten kannalta osuvia huomautuksia, jotka sisältyvät Vammaisfoorumin alustavaan luonnokseen.

Näkövammaisten liiton huomiot

FSS:n sisarjärjestö Näkövammaisten liitto on myös jakanut FSS:n kanssa muutaman alustavan huomion:

"(...)" Esteettömyyden voisi nostaa pykälätasolle. Tämä myös toteuttaisi paremmin YK:n vammaisyleissopimusta."

Tämä toteuttaisi paremmin YK:n vammaisyleissopimusta. Monessa viimeaikaisessa lakihankkeessa, esimerkiksi vammaispalvelulain muutosehdotuksissa, on ollut ongelmana, että liian merkittäviä lakimuutoksia ehdotetaan vain perustelutasolla. Vaikka perustuslain näkökulmasta ei olisikaan aina ehdottomasti välttämätöntä käsitellä tiettyjä asioita itse lakipykälissä, Suomen hallituksen tulisi aina pyrkiä tilanteeseen, jossa perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat mahdollisimman laajasti. Tästä samasta asiasta kävimme keskustelua ympäristöministeriön esteettömyystyöpajassa. Vaikkei aina olisikaan lain tasolla mahdollista määrittää tarkemmin kuntien huoltovelvoitteista, on silti tärkeää ohjata kuntien toimintaa yleisellä tasolla kirjoittamalla kuntien toimintaa ja sen puitteita määrittäviä ja rajaavia yleisiä periaatteita lakiin.

- (...) lain 50 §:n kohdalla perusteluissa (s.108) koskien asemakaavan sisältövaatimuksia todetaan (...) että turvallista elinympäristöä koskeva vaatimus tarkoittaisi asemakaavassa olisi pyrittävä varmistamaan edellytykset mm. esteettömyydelle. Tässä kohtaa esteettömyyden osalta ei erikseen käsitellä vammaisuutta (...)"

Olisi hyvä, että turvallisen ympäristön toteutuminen suunnittelu- ja kaavoitusvaiheessa mainitaan ja huomioidaan perusteellisesti vammaiset henkilöt ja heidän tarpeensa erikseen. Tämä mahdollistaa

heidän itsenäisen liikkumisensa, mikä muodostaa yhden itsenäisen elämän peruspilarista. Oikeuden turvalliseen ympäristöön takaamiseksi on myös syytä tarkemmin avata perusteluissa, miten vammaisten henkilöiden tapaturma- ja loukkaantumisriski aiotaan huomioida ja turvata alueidenkäytön suunnittelussa.

- (...) kohtuullisilla mukautuksilla voidaan korjata esteettömyyttä vain yksittäisen henkilön kohdalla ja esteettömyyden laiminlyönti voi johtaa myös syrjintään".

Ehdotuksen perusteluissa tuli käsitellä laajemmin esimerkkien kera, minkälaisia fyysisiä esteitä ja aistiesteitä voisivat olla sellaisia, joiden kohdalla yksittäisten vammaisten tarpeiden huomioimista kohtuullisilla mukautuksilla ei enää riitä. Jos kysymys on esteestä, joka koskee enemmän kuin yksittäisen tai harvan ihmisen, perustuslain 6 §:ssä turvattu oikeus syrjimättömyyteen tulee herkästi ajankohtaiseksi. Siksi lakiehdotuksen laadinnassa on tarkemmin pohdittava, miten alueidenkäytön suunnittelun avulla voidaan poistaa monia ihmisiä haittaavia fyysisiä esteitä ja aistiesteitä. Minimivelvoitteiden lisäksi Suomen kaltaisen perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia kunnioittavan valtion tulisi aina pyrkiä mahdollisimman korkeaan suojatasoon.

Muut kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta:

Lakiluonnoksen 16 §:ssä todetaan kunnan velvollisuudesta seuraavaa: "kunnan olisi (...) huolehdittava alueidenkäytön suunnittelusta alueellaan ja kunnalla olisi oltava käytettävissään tehtäviin riittävät voimavarat ja asiantuntemus." Mielestämme on tärkeää, että vastaava suora velvoite riittävästä asiantuntemuksesta ja osaamisesta kirjataan lain tasolla koskemaan myös kaikkia muita alueidenkäytön suunnitteluun ja toteutukseen osallistuvia viranomaisia ja hallinnon tasoja. Nykyisin tämä vaikuttaa tulevan ilmi vain epäsuorasti.

Koska moni viranomainen kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti on alueidenkäytön suunnittelussa osallisena, on jokaisen viranomaisen ja hallinnon tason varmistettava (lain tasolla vaatimus), että kaavoittajilla, asiantuntijoilla ja suunnittelijoilla on riittävä osaaminen, mm. esteettömyysasioista.

Erityisesti tulee panostaa siihen, että lain voimaantulon yhteydessä uuden lain vaatimukset, vammaisyleissopimuksen yms. ehdot tiedetään, ymmärretään ja osataan huomioida sekä soveltaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Kommentarer till lag om ändring av bygglagen

-

Utkastet till en ny förordning om områdesanvändning färdigställs och utlåtanden om det begärs hösten 2025. Om ni redan vill kommentera det kan ni göra det här.

-

Jakobsson Matthias
Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf

Gärkman Anton
Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf